

לשבר בתוך הבאים ביהיה הרעב בארץ בנענוה ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה: וירא יוסף את אחיו ויברם ויתנבר אליהם וידבר אתם קשות

ישראל למזבן עיבורא בנו עליא ארי הוה כפנא בארעא דבנענו: ו יוסף הוא השליט על ארעא הוא דזבין עיבורא לקר עמא דארעא ואתו אחי יוסף וסגידו קה על אפיא על ארעא: ו וחזו יוסף ית אחודי ואשתמודענון וחשיב מה דמליה קהון ומליה

לקט בהיר

רשי

הכרחו מיתור בתוך הבאים, כי אם מעשה שהיה כן היה, למה להודיע דבר שאין צורך בו, ועוד כבר אמרנו (א' ו') שמיצת "במך" ניתן לדרוש כי כפול הוא, שהצ"ח בעלמנו פירושו תוך, וכן הוא לפנינו, שהיה די לומר תוך הבאים או צין הבאים, ומאמרנו בתוך כאילו אמר תוך תוך, כלומר טמון תוך הבאים (מ"ד): (יא) פי' לא יכירוס שהם אחים, כי אדם יחידי כשהוא יפה וגבור אין עושה הרגש לרואיו, משא"כ עשרה אחים ציחד (מ"ל), ומה שאמר שאביהם זיה להם כן, כן אמרו חז"ל צ"ר על פסוק למה תמרחו: (יב) פי' כל גופם היה נוגע לארץ ונקרא פישוט ידים ורגלים, ולא בכל מקומות פירש רבינו זאת שפשוט הוא, אלא כאן הוצרך לפרשה משום שנאמר אפים שפירושו על פניהם ומזה יכול לטעות שלא נשתחו, ממה דאיתא בגמ' קידה על אפים ופירש"י שם במגילה שרק אנבעות רגליו נוגעים

הסכנה (צ"ר ע"י): (ה) בתוך הבאים. מעמינין עלמין" שלא יכירוס", לפי שזיה להם אביהם שלא יתרחו (כולם צפחה אחד חלה שיכנס כל אחד צפחהו כדי) שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גבורים (צ"ר - תנח"י): (כי היה הרעב מוסב על הבאים כי היה הרעב צארץ כנען והיו צאים הרבה שיירות משם): (ו) וישתחוו לו אפים. נשתחוו לו"י על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים הוא (מגילה כ"ג): (ז) ויתנבר אליהם. נעשה

אור החיים

וגו'. נתכוון לתת טעם להבאים" שלא תאמר היכן הוצרכו הבאים לומר בתוכם, לזה אמר כי היה וגו' וישנם לבאים. עוד נתכוון לומר שנחכמו להחציה עלמם וצאו בתוך אותם שבאים לשבור מטעם שהיה הרעב צארץ כנען" שצוה לה יכנסו צחשד מרגלות שחשדס יוסף, וזה שיעור הכתוב ויצואו בני ישראל ודרך ציאתם היתה צתוך הבאים שציאתם היא כי היה הרעב וגו':
ו. הוא השליט הוא וגו'. פי' הגם שהוא השליט ואין דרך שלטון להתפלל במכירת החצוזה ומה גם בכל כך עורח המופלא אף על פי

כן הוא המשביר לכל עם הארץ וטעמו כמדם עמו להכיר צדדת אחיו:
ז. וירא יוסף את אחיו. פי' ראה אותם צראית אחים והכיר אחוה להם" אלא שאליהם היה מתנכר, והוא אומר ויתנכר אליהם" פי' למה שהם אינם מכירים אותו לה יקפידו על דצרו אליהם. קשות כי הוא להם איש נכרי, ועשה כן להציה צנימין כמו שגילה לצסוף, גם לצחון בהם צאמנעות המתגלגל לידע מחשצותם אליו צאותו מצב, ונתגלה לו כי מתחרטים הם על אשר כבר עשוהו ולחטא יחשצוהו:

אור בהיר

כ) כלומר מי הם הבאים שצאו בני ישראל בתוכם. (א) ולא צאו בתוך אותם אנשים שצאו לטייל למצרים וכדומה. (ב) מה חידוש שהוא השליט, וכבר ידענו זאת. (ג) פשיטא שראה אותם אחר שהשתחו לו, והיה די לומר ויכרם וגו'. (ד) ולא אינם ולא צערם כדקא יאות להם על מה שעשו לו. (ה) ולא אמר ויתנכר להם, שיהיה משמע שהתנכרות היה ממנו להם, אלא פירושו

עמהון קשיא אתיתון ואמרו למזבן עיבורא יוסף ית אח אשתמודעה: ח חלמיא די חלים מארצין אתון

להם כנכרי" צו יוסף וגו'. לפי ש היכרהו. שילא מלואוכו* צחתינ ויכר יוסף את חויו וריחם עליו לנהוג צו אחוה:

שנינו נשתחוהו. מעט, אצל כיון שה כי מה שהוא הכיר האגדה אינו מספר שום רעה הגם שהו פשוטו נוכל לומר צלצם מתצבת הכרי מקומות, והוסיף ו אם יאמר ויזכור ה

ח. ויכר יוסף ללד חנושי כשתולד השני יתעורר צו נעלמים כלאומרו לצ האדם לאד והידיעה הולכת פי כן מודיע ה

שאליהם. כלומר, אף עד שמכירו בשלימו חצו

ויוסף הוא המשביר - מצא כמן ונס חנוכה

וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ
 בְּיָדוֹ: הַ וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת
 אֵתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יִשְׁרָלוֹ נָתַן
 בְּיָדוֹ: הַ וַיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד אֵתוֹ בְּבֵיתוֹ
 וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת-
 בֵּית הַמְצָרִי בַגָּלָל יוֹסֵף וַיְהִי בִרְכַת
 יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:
 וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע
 אֵתוֹ מֵאוֹמֶה כִּי אִם-הִלְחֵם אֲשֶׁר-הוּא
 אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְהִיתָאֵר וַיִּפְהַ
 מְרָאָה: שְׁשִׁי וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ
 אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי: הַ וַיִּמָּאֵן |
 וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-
 יָדַע אֵתִי מִהַבְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹו

מימרא ד'י' בסעודה וכל די הוא
 עבד י' מצלח בידה: ד ואשכח
 יוסף רחמין בעיניהו ושמש יתה
 ומניה על ביתה וכל די אית לה
 מסר בידה: ה והנה מעדן דמני
 יתה בביתה ועל כל די אית לה
 ובריה י' ית בית מצראה בריה
 יוסף והנה ברכתא ד'י' בכל די
 אית לה בביתא ובחלקא: ו ושבק
 כל די לה בידא דיוסף וקא ידע
 עמה מדעם אלחן קחמא די הוא
 אכל והנה יוסף שפיר בריוא ויא
 בחווא: ז והנה בתר פתגמא
 האלן וקפת אתת רבונה ית
 עינאה דיוסף ואמרת שכוב עמי:
 ח וסריב ואמר לות אתת רבונה
 הא רבוני קא ידע עמי מה
 דבביתא וכל די אית לה מסר

בידיו ט ליתוהי
 מני וקא מנע
 יתיה בריה או
 אעביר בישת
 ואחוב קדם
 מלידת עם יו
 קביר מנה קמו
 עמה: יא והנה

(בי"ר מ"ד ה'): (ט) |
 על העריות (סנהד
 תשמיש') (צ"ח): ז
 חנני - יומא ליה): ( )
 כאשר הגיע יוס
 שהלכו כולם לצ
 שינוי נוסחאות . לה.

לשיטתה שהגידה
 ואע"פ דאין אישוח
 באשמו ולא באשח
 עמה צגיהנס לעת
 ומולכתו לגיהנס)
 ומקבל להו צר מי
 דמשכה ערלתו ודו
 ב"מ ג"ח), ולא לה

ט. באשר י
 הוא הדבר הו
 ואיך אעשה

קד) ומי הוא שאינו
 וזה אינו. קח)
 גדולה ממנו, שהרי
 אשמו. קט) ק'

לקט בדור

רש"י

שה' הוא המצליח ולא כיוסף (רא"ם בשם ב"ר):
 (ה) ומזבן מעצמו, וכן כתיב לקמן פסוק ח': (ו) ולא
 שיוסף הסתיר הדברים ממנו, ועל זה גמר אומר כי אם
 אשמו, אין הפי' שאמר לו אל תגע בה וכדומה, אלא מסר
 בידו הכל חוץ מאשמו, כדי שלא יבואו לקירוב הדעת: (ז)
 גם מה שאמר אשר הוא אוכל נאמר בהסתר ופירושו אשר
 הוא נהנה, וההכרח לזה שכן אמר יוסף לא חשך ממני כי אם
 אופק, ומה שאמרו חז"ל הביאו רש"י שנסתרם בעבור שחמד
 את יוסף למשכב זכר אין פירושו שנסתרם לגמרי, אלא נחלש

(הנ"ח): (ד) וכל יש לו. הרי לשון קלר, חסר אשרי):
 (ו) ולא ידע אתו מאומה. לא היה נותן לבו'
 לכלוס: כי אם הלחם. הוא אשמו חלל שדבר בלשון
 נקיה' (צ"ח): ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה
 עצמו מושל החחיל אוכל ושוחה ומסלסל* בשעריו',
 אמר הקצ"ה חזק מהחבל ואתה ומסלסל* בשערך
 אני מגרה כך את הדוב (צ"ח - הנ"ח), מיד: (ז) ותשא
 אשת אדוניו וגו'. כל מקום שנאמר אחר סמוך
 שינוי נוסחאות . ומסתלסל . מסתלסל.

כח זכרות שלו, אבל אחר שהסית דעתו מיוסף חזר ונתרפא, וכמו שאמר יוסף ולא חשך וכו' באשר את אשמו, גם בפסוק י"ט
 דרשו חז"ל כדברים האלה עניני תשמיש כאלה (ג"א): (ח) ההכרח לכל זה הוא אומר, ויהי יוסף ולא אמר ויוסף היה,
 שמשמע היה חדשה שנעשה עמה לא מעת הוולדו, גם למה קשר מאמר זה שהיה יפה תאר ומראה למעלה בפסוק אחד עם מה
 שהיה מושל, היה לו לקשרו אלל ותשא אשת אדוניו וכו', עוד אם יפיו גרם שתשא עיניה מה זה אחר הדברים האלה, אלא ודאי
 הכי פירושא דקרא (ויהי יוסף) נעשה הויה חדשה על ידי יוסף (יפה תואר) ע"י שאלל ושמה (ויפה מראה) ע"י שאלסל בשערו
 (ויהי אחר הדברים האלה) ע"י דברים אלו אמר הקצ"ה, כי "אשר" סמוך הוא (ותשא וגו') אני מגרה כך וכו' (רא"ם):

אונקלוס

תקינ בראשית לט וישב

אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה: יט וַיְהִי כַשְׂמַע אֲדֹנָיו אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיִּחַר אַפּוֹ: כ וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר־כָּתוּב אֲסוּרֵי קֵר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ: אֲסוּרִים וַיְהִי־שֵׁם בְּבֵית הַפֶּהָר: 7 ← כא וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָנוּן בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית־הַפֶּהָר: כב וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהָר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שֵׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

לְשׂוֹקָא: יט וְהוּוּ כַד שְׁמַע רְבוּנָה יְת פְּתַנְמֵי אֶתְתָה דִּי מְלִילַת עַמָּה לְמִימַר כְּפַתְנֵמְיָא הָאֵלִין עֲבַד לִי עֲבָדְךָ וַיִּתְקַף רְגֻזָה: כ וַנְּסִיב רְבוּנָה דְיוֹסֵף יְתָה וּמְנִיָּה לְבֵית אֲסִירֵי אֶתֶר דִּי אֲסִירֵי מְלָכָא אֲסִירִין וְהוּוּ תַמְנָן בְּבֵית אֲסִירֵי: כא וְהוּוּ מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָה דְיוֹסֵף וַנְּגַד לָהּ חֶסְדָּא וַיִּקְבַּה לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי: כב וּמְנֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי בִידָא דְיוֹסֵף יְת כָּל אֲסִירֵיָא דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וַיְת כָּל דִּי עֲבָדִין תַמְנָן עַל מִימְרָה הָוָה מִתְעַבַד:

כג לִית רַב בֵּית אֹן סְרַחֲן בִידָה כַד בְּסַעֲדָה וְדִי הוּא א וְהוּוּ כְתַר פ סְרַחוּ שְׁקֵנָא מ וּנְחַתוּמֵי לְרְבוּנָה דְמִצְרַיִם: כ וַרְגִזוּ רַבְרַבְנוּהֵי עַל רַב נְחַתוּמֵי: ג וַיְהִי בֵית רַב קְמוּלְיָא אֶתֶר דִּי יוֹסֵף אֶם רַב קְמוּלְיָא יְת וְשִׁמְשׁ יְתָהוֹן

רש"י

לקט בהיר

יט) גם בשעת תשמיש כשנא לעשות מעשה ומאוס הוא על האדם אשה שנשכחה מזעזעו, ועשתה זאת כדי לתרות חרון אפו ביותר על יוסף, ולא אמרה דבר זה עשה לי דהיינו מעשה ממנו שא"כ תימאס היא בעצמה עליו, אלא כדברים ענייני תשמיש ולא תשמיש עצמו, והכרח רבותינו מחמת היתור שכבר ספרה כל המעשה והיה די לומר ויהי כשמוע אדוניו ויחר אפו (ג"א), וכבר אמרנו שאין סתירה צמה שאמרו ז"ל שנסתרו פטויפירע, כי כאשר הסית דעתו מיוסף (מכרפא: ב) פ"י מלא חן בעיני אדם, כמו כלה בעלת חן, כי לא אמר הכתוב שעשה עמו חסד אלא ויט אליו חסד שפירוש

אור החיים

י"ט. לאמר כדברים וגו'. פירוש לא שהאמין צה כי כדברים כן היה אלא ללד שאמרה אשתו כן עשה תנועה קטנה, ולזה לא יסרו ולא עשה לו דבר כמשפט הנעשה לעבד הנותן עיניו באשת אדוניו(ט"ז): כא. וידוי ה' את יוסף ויע וגו'. (ט"ז) פ"י כי בהשראת שכינה על האדם יושפט הכסמך מהמשרה שכינתו ממה שבו, וידוע הוא חן

המקום צרוך הוא כי הוא מקור החן, והוא אומרו ויהי ה' את יוסף וזהו ויע אליו חסד פירוש ממילא, ואומרו ויתן חנו להיות כי לא תרגיש צחינת הרע צמתק החן לזה הולך ה' להרכיב צעין שר צית הסוכר המלעי לערב אליו חן לדיק, והוא אומרו ויתן חנו בעיני וגו' והבין: כב. הוא היה עושה. תרגום פ"י על מיימריה. ולדבריו למה לא ידבר ה' נחות ויאמר

אור בהיר

קטז) ג' דברים נאמרו בפסוק זה, ויהי ה' וגו', ויע וגו', ויתן וגו', ולכאורה הם דבר אחד.

עושה. כחרגומו (כג) באשר ה' או הדברים האלה. הלדיק צפי כולם הקצ"ה סורחנס' ועוד שתצוא (צ"ח), ועוד שחצוא חטאו. זה נמלא זו לרור בגלוסקין שלו ואין לשון הפייה (ד) ויפקד שר חת"ס: וידוי ימו

שהעיקר שיסוחו דעני לא ניחא ליה לרבינו: (בד"א: ב) כוס פטר), ומה שאמרו ז' פושע, כי זבוב הפור רצונו צוה לחזק דברי כי בלא זה פירושו ש' אחס, אלא ודאי אוי שנאמר ברצקה תשב

מסורת
השם
[והי' נכסיה'
במסור כי דר'
דמסר]

הרואה פרק תשיעי ברכות

נז

דמסר. שיש לו אוקף על גביו ייפה: ^לנס נעשה לו. וי"ן כנגד
 וי"ן וכגון שרפה השם כחוב: חנינא. וי"ן הרבה נסים רבים:
 והני מילי בכחבא. אלוהו קאי שרפה הוה או חנינא או מינה
 זו של הספר כחובה דשמע חסו עליו ופלוהו: דלא סיים.
 שגוהו משגוהו קודם שמתקן סימן תורה אור
 הוא שממין אלל הקב"ה: מובטח
 לו שהוא בן העולם הבא. וטעל
 חלקו וזמן חביו בן עין דמי
 לחמה אית: פלגי. רמזים שמתקן:
 יצפה לתורה. שנאמר אשך מין
 הרקח היינו מורה: מעסיס רמזיו.
 הנמלך מן הרמזים: נכסיו מצליחין.
 כהם זה שעלו משולשים זה על זה
 כמין קליעה: בכנייהו. על כנס
 נמוקם כמחבר: היראש ישיבה.
 שמכריז ומנהו לרבים: אני ראיתיה
 וכו'. ועל כן נעשיתי ראש ישיבה
 במתח מחסי: תרביצא. גייה א"י
 כהנ"ד. תרביצא נהא וגייל נטרקין
 של תרנגול: תלויה בקשתו. כספק
 כעלם הללו שהולך סמום נס:
 נשחרו. נגלה האול: ויהם אלרבישנאמר
 מחו. היינו כן: חפצם. סימן
 הוא להיות מפלי נעשים: המגלת.
 סימן גדולה ותפארת הוא לו כנו
 ויגלה ומלך וגו' (נבאשח חס):
 בעריבה. כספיה: דמדליה.
 שהולכת בגובה של יס: הנפנה.
 סימן הוא שסרסונו וגומו נפרש
 ויולל מעליו: והוא דלא קנה.
 שלל המאים דיו: בבבל עומד^ההשם
 נלל

בלא חטא. לפי שמויל אין לה זכות אלל עון יש בישיבה זה עומד
 ערום כלא חוטם עומת: בא"י. שהרבה מלוח תלויה בה זה
 סומד ערום סימן שהוא ערום ממוחיה: התפשט לסרדיוט.
 שומרין אותו שלל יכרה אללל סימן שמירה הוא שזמרים אותו
 מירי הזקן: אגב. שיש בו קניס
 גדולים וקטנים וממזכרם זה לזה
 סימן לראש ישיבה שהגדולים
 והקטנים מתקבלים יחד כקוף גדול
 וזכאים לשמוע דרשה מפיו: יעד.
 אילנות גדולים ואין סמוכים זה לזה
 אף זה סימן לראש לתלמידי הרב
 והוא ראש לזני כלה שמפרש
 לתלמידים שמועתם אחר שעת
 הרב והם ממורין על שמועתם ויש
 תלמידים שלל יעני דבדרי הרב ככל
 הדרך זה מבינה להם: תלי טבלא.
 נראה לו שיהי זוג ועגל תלי נלואו
 ומשמיע קול והוא סימן לראש ישיבה
 שמשמיע קול לרבים: ונבחי בה
 נבוחי: קשקשי בה נקול: עניונו
 מחולין לו. לפי שהעונות קרוין
 אדומים שנאמר אס יאדמו כמולע
 (ישעי 6) ואומר נכחם עונך
 (ירמיה 6) וסימן הוא שפרשין ממו:
 פרנסתו מזומנת. נכחם שפיר
 לחמו ומזרי לו ככל מקום: הרגו.
 נחמ: כל שכן שנכפלה לו. שהי
 נחמנר עליו: ולא היא. אלל
 רב ששם דורש להלחמו לפתור
 תלמו לעושה: יש שותהו כו'.
 לפיך אין לעמוד על פתורו:
 השפס

10

מוסף רש"י
 הרואה הספר.
 מינה זו לזכה הלאוהו
 (כ"ק נה).
 אלו תפילין שבראש.
 אות הן לכל כי שם ה'
 נקרא עליו (מלך פט).
 שמוכר כן רוב השם
 ש"ן ודל"ת (מנחם
 לה).
 אלא מאורשה. לל
 קבלות יעקב (פסחים
 טע).
 לבני כלה. נאין
 שמוע הדרשה ככל
 שם (כ"ק ק"ג).

רבו הנגאל
 והו דמסרין פ"י שיש
 עליו הכסא.

שם
 חסיה קמ
 נלמזת טע
 ש"ח
 ט"ד
 חסיה קמ
 ישיבה יא
 שמוט יא
 א"כ"ד
 מל"י כו
 ויק"ב כז
 מל"י א
 חס"ה ק
 ישיבה נא
 [חפ"ח טז]

רב נסים נאין
 דרואה את תרשה
 בחלום פתרה
 מוספת לו. זה הירבי
 בני על העיקר
 שהניחוהו ב"ל יח"כ
 (דף ע"א) תנא ר' יוחי
 אביר טו ורואי של
 כסדת תקי' פתח כשר
 דים כ"י קל את תרשה
 עלה לנג מונוחיו עמו
 יד למה מונוחיו עמו
 ולמי שטרסו צדיה
 לו בכל כסם לעיקר
 הרואה בחלום פתרה
 מוספת לו.

מל"י א
 מל"י ב
 מל"י ג
 מל"י ד
 מל"י ה
 מל"י ו
 מל"י ז
 מל"י ח
 מל"י ט
 מל"י י
 מל"י יא
 מל"י יב
 מל"י יג
 מל"י יד
 מל"י יו
 מל"י יז
 מל"י יח
 מל"י יט
 מל"י כ

וכר עונך ותמאתך כחופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחואי שערי
 גנן מעונה בחלום אין אשתו מפלה נפלים שנאמר אשךך כנפן פריה שורקה יצפה למשיח שנאמר
 אאסי לנפן ערה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר נוצר
 תאנה יאבל פריה הרואה רמנים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רברבי רבי עסקיה כרמונא פלגי
 אם ח"ה הוא יצפה לתורה שנאמר אשךך מין הרקח מעסיס רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר
 ככלה הרמין רקחך מאי רקחך אפילו ריקנין שכן מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי
 פרי ורבי וקאי עסקיה בזיתים וה"מ פרי אבל אילני דויין ליה בניס מרובין שנאמר בנךך כשתילי
 זיתים וגו' איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר זית רענן יפה פרי תואר קרא
 שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר יקרוך אילך שמן זית זך הרואה תמרים
 בחלום תמו עונותיו שנאמר חם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו
 עוים שנים מתברכות לו שנאמר ודי חלב עוים ללחךך הרואה הרם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם
 אין לו נכסים ירשה נופלת לו ממקום אדר אמר עולא ואמרי לה במתנתא תנא והוא דחוא בכנייהו
 הרואה אחרון בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום
 אין לו אלא לב אדר לאביו שבשמים הרואה אווז בחלום יצפה לחבמה שנאמר החבמת ברוץ תרונה
 והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה וסלקית לגדולה הרואה תרנגול
 בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגיילה הרואה ביצים
 בחלום תלויה בקשתו נשחרו נעשית בקשתו וכן אגוים וכן קשואים וכן מרוז חפצם המגלת ראשו בחלום
 הנשברים כאלו הנכנס כורך נעשו לו חפציו שנאמר וינחם אל מרוז חפצם המגלת ראשו בחלום
 סימן יפה לו ראשו וקונו לו ולכל משפתחו הוישב בעריבה קמנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה
 לו ולכל משפתחו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר מחר צועה להפתח וה"מ
 דלא קנה העולה לנג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביו ורבה דאמרי תרווייהו כיון שעלה
 עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומד בלא חטא בארץ
 ישראל ערום בלא מצות הנפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנהו בקולר הוסיפו לו שמירה על
 שמירתו וה"מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא הנכנס לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה
 ראש לבני כלה רב פפא רב הונא בריה דרב יהושע חוה חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש
 ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איכא דאמרי תרווייהו לאגמא
 עיילי אלא רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה. רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי טבלא
 נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא ותלאי טבלא ונבחי בה נבוחי תני תנא קמיה
 דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחלין לו והתניא עונותיו סורוין לו *מאי סורוין סורוין לימחל תני
 תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מוכנת לו נשבו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו
 אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחוא חייא בהלמיה וקפליה תני
 תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום תנין מן היין יש שותהו ומיב לו ויש שותהו ורע לו יש
 שותהו ומיב לו שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר תנו שבר לאובד ויין למרי
 נפש אמר ליה רבי יוחנן לחנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר לכו לרמו בלחמי ושתו ביין מסכתי
 אמר

אונקלוס

יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה
 אשר בידם הביתה וישתחוו לו
 ארצה: כו וישאל להם לשלום ויאמר
 השלום אביכם הזקן אשר אמרתם
 העודנו חי: כח ויאמרו שלום לעבדך
 לאבינו עודנו חי ויקרו כתוב וישתחו
 וישתחו: דכט וישא עיניו וירא את
 בנימין אחיו בנאמו ויאמר הנה
 אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי
 ויאמר אליהם יחנה בני: שביעי ל וימהר

יוסף ביתא ואיתאו לה ית
 תקרבתא די בדיהון לביתא
 וסגידו לה לארעא: כו ושאל
 להון לשלם ואמר השלם אבוכון
 סבא די אמרתון העד בען קנים:
 כח ואמרו שלם לאבנא עד בען
 קנים וכרעו וסגידו: כט וזקף עינוהו
 ונחא ית בנימין אחוהו בר אמה
 ואמר הדין אחוכון ועירא די
 אמרתון לי ואמר מן קדם יי
 יתרחם עלך ברי: ל ואוהי יוסף

לקט בהיר

לז) ערקלין הוא חדר הפנימי מקום מושב צעל הצית, ופרוזדור חדר החיצון מקום עכנת האורחים הממתינים ללכת פנימה: לח) לא שהשתחויה היטה השאלת שלום, שכבר השתחוו קודם שדיבר אליהם כדקא יאות, אלא הודו לו והכירו טובתו על ששאל בשלום ובשלום אליהם (רא"ם): לט) פי' שזחה ואינו מגיע לארץ אלא פניו וראשי אנצעות רגליו, אבל השתחוה צפיטו ידים ורגלים הוא, כלומר כל גופו מגעת לארץ (רש"י בגמ').

רש"י

נאים: (כו) הביתה. מפרוזדור לערקלין(לז): (כח) ויקרו וישתחוו. על שאלת שלום(לח), קידה כפיפת קדקד(לט), השתחוה משתטח לארץ (ברכות ל"ד:): (כט) אלהים יחנה בני. בשאר שבעים שמענו חניכה (ל"ג ב') אשר חנן אלהים את עבדך, וצנימין לא

אור החיים

כו. ויביאו לו וגו' הביתה וגו'. פי' לחדר המיוחד לו והם היו בחדר אחר צבית עלמנו, והודיע הכתוב שכנסו אלנו למקום שביה צו להכניס המנחה:
 בז. וישאל להם לשלום. פי' מתחילה שאל בשלום כי הוא מהמוסר להקדים לשאל שלום את אשר לפניו, והוא אומר להם לשלום ואחר כך שאל על אשר איננו שם השלום אביכם וגו':
 השלום אביכם הזקן וגו'. קשה איך ידק לשאל השלום קודם שאלת העודנו חי(כח). ואם

אור בהיר

קסו) הלא כבר היו גם צבית חשיבות שלו. קסז) למה להקדמה הזאת, הלא אמר בפירוש ויאמר השלום וגו'. קסח) פירוש אם אינו יודע שהוא חי מה זה השלום אביכם. קסט) ולא אמר החי הוא.

ארי אתגודי
 ובעא למבו
 משכבא וב
 אפודי ונפ
 שווא לחך
 בלחודוהי
 ולמצראי
 בלחודוהון
 מצראי לנ
 לחמא ארי
 דחלין לה
 לג ואסחרו
 פרביותה

נולד* לכך)
 נכמרו רחמי
 אח הים לי וה
 יש לי עשרה, ל
 אמר לו מה עי
 אחי והלרות ה
 צכר, שהיה צו
 שנתגור(כ)
 אחי וראש, אר
 למד, וחפס, ש
 וארד, שירד ל
 ל"י), מיד נכמו
 משנה (צ"ח ע"ד.
 פסחים י"ח) צו
 עורנו כתנור
 קמעים מפני
 כשמחממין אוי
 נתחמך, והוא
 רפה(כ), וכן
 ל"ג) כי תועג
 לאכול את העז
 לג) הבכר כב
 שמעון לוי יחוד
 כסדר הזה שבו

שינוי נוסחאות • עדיין כ
 וכין • תולדותכס.

יֹסֵף בְּיָנֵכְמָרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֶחָיו
 וַיִּבְקֶשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְדֵּךְ
 שָׁמָּה: לֹא וַיִּרְחֵץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק
 וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: לֵב וַיִּשְׁימוּ לוֹ לְבָדוּ
 וְלָחֶם לְבָדָם וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אֶתֹ
 לְבָדָם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמְצָרִים לֶאֱכֹל
 אֶת־הָעֵבְרִים לָחֶם בְּיַתּוּעָבָה הוּא
 לַמְצָרִים: לֵב וַיֵּשְׁבוּ לַפָּנִיו הַבְּכֹר
 בְּבִכְרָתוֹ וְהַצְעִיר בְּצַעֲרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ

ארי אתגוללו רחמיהו על אחיהו
 ובעא למכבי ועל לארון בית
 משקבא ובכא תמן: לא ואסחי
 אפיהו ונפק ואתחסין ואמר
 שויאו לחמא: לב ושויאו לה
 בלחודיהו ולהון בלחודיהון
 ולמצראי דאכלין עמה
 בלחודיהון ארי לה יכלין
 מצראי למיכל עם עבראי
 לחמא ארי בעירא דמצראי
 דחלין לה עבראי אכלין:
 לב ואסחרו קרמוהו רבא
 ברביותה וועירא בזערוהה

לקט בהיר

רש"י

מ) סדר הרגיל לומר יצרך, אלא כונת יוסף צו להשלים
 לו מה שחסר (רא"ם): מא) ההכרח לדרוש זה מאומרו
 אל אחיו ולא אמר אליו, גם אמר בן אמו, וצנימין ידע
 צרוה"ק כל זאת שנבלע בין האומות, שנחגיגה, ושהיה נשוי
 אשה, כי ממנו לא העלימו כמו מיעקב (מ"ל): מב) פי'
 נעשה גר, וכן הוא צ"ר גר"ג שגר צל"ח אחרת, ופי'
 אכסניא ארץ אחרת דירתו ערשי שדעמו לחזור משם, וראוי
 היה לקרות לראשון צכר ואח"כ בלע אשבל גר"ג, שזה
 הסדר, אבל אז לא היה ניכר שמחמת יוסף קרא לו בן אלא
 מחמת שהוא הבכור (מהרש"א): מג) כן הוא טבע
 חנוכי כשנתחמס ונתרגש מאיזה דבר מחמת שמחה או
 מחמת יגון ועזר או מחמת רחמנות שילגו עיניו דמעוה,
 ואח"כ נתאמן לכבוש טבעו שלא להתרגש: מד) פי'
 חגורה של חוקים מרפה, כלומר מחליש כחם: מה) לשון
 הכתוב גאווה אפיקי מגינים, ופירושו המגינים שיש ציד
 אנשים חוקים הוא גאווה שלהם שממגאים זו: מו) פי' לא
 המאכל היא תועבה, שאדרבה הם עובדים למאכל ההוא, ולא
 העברים הם תועבה שהכתוב אמר תועבה "היא" ולא אמר
 תועבה הם, אלא פעולת האכילה שהעברים עושים היא
 התועבה (רא"ם), אבל לפי האונקלוס אה"י המאכל היא
 התועבה, שלפי דעתו תועבה פירושו עבודה זרה, ועיין
 אונקלוס ורש"י בפסוק הן נוצח את תועבת מזרים (שמות
 ח' כ"ז), ולפי"י מה שאמר רש"י ואונקלוס נתן טעם לדבר
 פירושו שלפי האונקלוס נתן הכתוב טעם לדבר
 (בד"א): מז) ואין לפרש וישבו לפניו שהם בעצמם
 ישבו כסדר, שא"כ מה זה ועל מה זה ויתמהו

נולד* לכך) צרכו יוסף בחנינה (כ"ה) (ל) כי
 נכמרו רחמיו. שאלו יש לך אח מאס^מ, אמר לו
 אח היה לי ואינו יודע היכן הוא, יש לך צנים, א"ל
 יש לי עשרה, א"ל ומה שמס, אמר לו בלע ובכר וכי,
 אמר לו מה טיבן של שמות הללו, אמר לו כלם על שם
 אחי והלרות אשר מלאוהו, בלע, שנבלע בין האומות,
 צכר, שהיה צכור לאמו*, אשבל, ששבלו אל, גר"ג,
 שנחגיגה^מ צאכסניא, ונעמן, שהיה נעים ביותר,
 אחי וראש, אחי היה וראשי היה, מפיס, מפי אחי
 למד, וחפיס, שלא ראה חופתי ולא ראיתי אחי חופתי,
 וארד, שירד לבין האומות כדאיתא במס' סעודה
 (ל"ו), מיד נכמרו רחמיו: נכמרו. נתחממו^מ, ובלשון
 משנה (כ"מ ע"ד). על הכומר של זיתים, ובלשון ארמי
 (פסחים כ"ח) צמכמר* צשרא, וצמקרה (איכה ה' י')
 עורנו כתגור נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים
 קמטים מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור
 כשמתחממן אותו נקמט* ונתכוון: (לא) ויתאפק.
 נתחמץ, והוא לשון (איוב י"ב כ"ה) ונחיה אפיקים
 רפה^מ, וכן (שם מ"ה ז') אפיקי מגינים^מ חזק:
 (לז) כי תועבה היא. דבר שנאוי הוא למזרים
 לאכול את העצרים^מ, ואלוקלוס נתן טעם לדבר:
 (לג) הבכר בבכרתו. מכה בגזיע וקורא^מ ראובן
 שמעון לוי יהודה יששכר וזלון בני אס אחת הסבו
 כסדר הזה שהוא סדר תולדותיהם* וכן כלם, כיון

שינוי נוסחאות • עדיין לא נולד • לאמי • משום מכמר • אותו מאוד נקמט
 וכוון • תולדותכם.

ספר

תפארת יוסף

על ספר בראשית

מאוצרות

האדם הגדול בענקים הגאון האדיר המפורסם למרחקים
חרף ובקי נפלא בכלוא תרי תלמודאי
נהירין ליה שבילין דנהר דעה וחכמה עלאה
הצדיק הקדוש גדול מרבין שמו מופת הדור רשכב"ה כקש"ת

מוה"ר רבי יוסף ענגיל זצוקלה"ה

ראב"ד דק"ק קראקא יצ"ו

(מנוסח מצבתו)

נאספו ונקבצו מכל חיבוריו הנפלאים
מחידושי תורתו המפורזים בספרים וקובצים שונים
ומכתבי יד קדשו שנשארו לפליטה

הכינותים וגם הקרתים יחד - בחמלת ה' עלי

צבי זאב הכהן פריעדמאן

בן אאמו"ר הרב ישכר דוב הכהן שליט"א

מאנסי יע"א - תשס"ד לפ"ק

מפאת היות שורשם צחש אחד, חוש המשותף.

ובזה במגילה (ו), ולמה נקרא שמה כינרת, דמתיקי פירי קקלא דכינרי, דיש כאן המתלפות חוש הטעם - מתיקות, צחש השמע - קלא דכינרי, וכוה להיפוך ערכין (י), אמאי קרי ליה חליל, דחלי קליה ופירש רש"י (ד"ה דחלי) 'מתוק' קולו 'לשמוע' ע"ש, והוא כהך דמנחות (פ). חוליא דפירי ע"ש, והרי זה חילוף חוש השמע צחש הטעם.

וזה נראה, גם כן כוונת התוספתא ראש השנה (פ"ב ה"ו), ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה, שכל עיר שרואה, ושומעת, וקרובה, ויכולה לבוא, שלשה דברים אלו צמוכה, תוקעין בה, וציבנה לא היו תוקעין אלא צבית דין בלבד, עכ"ל התוספתא. הנה, דחשיב רואה שומעת וקרובה ויכולה לבא, וחשיב להו רק שלשה דברים, ונריך לומר, גם כן דחשיב רואה ושומעת צחשא, מפאת השתתפות הראיה והשמיעה צחש המשותף, דמהאי טעמא נמי קרינן לשמיעה ראה, וכמו שכתוב (שמות כ, יד) וכל העם רואים את הקולות, וכמו שכתב הראב"ע (קהלת סט), הרי דנחשבים כאילו היו שניהם - ראה לבד, ולכן חשיב להו רק חדא".

ויוסף וגו' הוא המשביר לכל עם הארץ (מב, ו).

7 השפעתו של יוסף היתה כללית לא פרטית - ור' חנינא בן דוסא דומה לו בזה

הנדה נודע (עיין פדס רמויס שער לב פרק א), כי הנדיק הוא ננור השפעתו יתברך, ויש נדיק אשר הוא רק ננור להשפעה פרטית המגעת לבני ישראל, אולם יש עוד נדיק גדול מזה אשר הוא ננור להשפעתו יתברך לכלל העולם, כמאמר (ברכות י): כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, ונודע ציבור הבעש"ט זקוקה"ה (עיין מולדות יעקב יוסף פרשת לו ד"ה ואחר שזכינו) כי ר' חנינא עצמו היה שביל וננור המזון והשפע המגיע לכלל העולם, עכ"ד דפח"ח. וזהו מדריגת יוסף הנדיק, שהיה גם כן משפיע כללי, וכמו שכתוב ויוסף הוא המשביר לכל עם הארץ. ועל כן תמנא, כי כמו שיוסף לא שלטו בו נחשים ועקרצים שבזר (עיין שנת כג), כן ר' חנינא לא שלטו בו הערוד, וכמו שאיתא בצרכות (גג) ע"ש.

יוסף הוא שורש החן - ואלו שנקראו בשמות של חן יש להם שייכות ליוסף

והגדה, גם ר' יוחנן ייחס לעצמו מדריגת יוסף, וכמו שאיתא בצרכות (כ). אלא מזרעא דיוסף קאחינא כו'. ונראה שמפני זה ר' יוחנן ור' חנינא שניהם שמוניהם מלשון חן, כמבואר

ז. כוונתו, דלשון 'חלי' הוא מלשון 'מתיקות', וכנזכר במנחות פז. 'חוליא' דפירי, שהוא מלשון מתוק, ע"ש.

ח. גליוני הש"ס מגילה ו. ד"ה ולמה.

ט. ועיין ארצות יוסף מאמר לבנה אות כג ד"ה עוד הערה ב', והובא בפרשת בראשית עמוד כד.

בש"ס ברכות (טו) כי השמות חנינא יוחנן מוריס
 על חן ע"ש היטב בחידושי אגדות
 צמח ש"א, וזה על פי מה שכתוב בספר
 הגלגולים (פרק גח) שמליחות החן ענינו ציוסף,
 וכמו שכתוב (לעיל נט, כה) ויתן חנו וגו', וימלא
 יוסף חן וגו' (שם שם, ד) ע"ש היטב², וכן רמז
 גם כן צדשתם ז"ל צננהדרין (כ), שקר החן
 (משלי נה, ג), זה יוסף כו'. ונראה, שלכן אמר
 (להלן מג, כט) חלקיים 'יתנך' בני, שהופיע על
 בנימין ממדריגתו אשר ענינה חן².

**ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו
 מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון
 בדרך וגו' (כב, לח).**

חששת יעקב "וקראהו אסון" על מה
 ולמה חשש לזה

**עיינך כחצות (ג), מאי טעמא דר' נחוניא בן
 הקנה², אמר חצי נאמר אסון צידי
 אדם (ולא יהיה אסון - שמות כה, כב - דמשמעי צמיחת בית
 דין למימר דהיכא דליכא מיתת בית דין משלם דמי ולדות, רש"י),
 ונאמר אסון צידי שמים (וקראהו אסון, שם), מה**

אסון האמור צידי אדם פטור מן התשלומין
 כו', מתקיף לה ר' אדא בר אבהו, ממאי דכי
 מזהר להו יעקב לצניה על צינים ופחים (קור
 וחוס, שם) דצידי שמים נינהו אזהר (אם צאים פורעניות
 על האדם גזירת המלך הוא, שם), דילמא על אריא וגנזי
 דצידי אדם נינהו (שלא מגזירת המלך, שם) כו', ואריא
 וגנזי צידי אדם נינהו, והא"ר יוסף וכן תני ר'
 חייה, אף על פי שצטלו סנהדרין כו', דין ד'
 מיתות לא צטלו, מי שנתחייב סקילה או נופל
 מן הגג או חיה דורסתו (ארי מפילו לארץ והורגו
 צדריסה, שם) כו', מי שנתחייב הריגה או נמסר
 למלכות או לסטים צאין עליו כו', עכ"ל הגמרא.

**וקשה, דמאי קושיא מאריה, צשלמא גנזי
 יש לומר דהיינו לסטים, דצאים אהריגה,
 דאיתיה גם בצני נח, מה שאין כן אריא דהוא
 חיה דורסתו וכנ"ל, הא צא רק אסקילה וכנ"ל,
 וזה הרי ליתיה בצני נח, דכל מיתת צני נח רק
 צסיף (סנהדרין נו), ועל כן שפיר לא היה חשש
 אריא צידי שמים גזי יעקב. ועל כרחק צריך
 לומר, דהאצות ילאו מכלל צני נח², והיה כבר
 גם אללס חילוקי ד' מיתות צית דין דישראל.**

י. בהא דאיתא בגמרא שם, דהרואה בחלום חנינא יוחנן נסי נסים נעשו לו, שכתב: "דהשם גופיה מורה על
 החנות והטובה, והנונין מראין שיהיה בנס" ע"ש. ויש לציין בקשר לשני השמות - יוסף ויוחנן, מגמרא
 יבמות כד, דנזכר שם דוגמא לשמות אנשים, על הפסוק (דברים כה, ו) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם
 אחיו המת, לנחלה, אתה אומר לנחלה, או אינו אלא לשם, יוסף קורין אותו יוסף, יוחנן קורין אותו יוחנן
 (שאם היה שם המת יוסי קורין לזה יוסי, רש"י), ובגליוני הש"ס שם כתב רבינו: "עיינ גיטין לד: דהוזכרו גם כן ב'
 שמות אלו, עיינ שם דאמר בני אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקורים לו יוחנן, יוחנן וקורים לו יוסף".
 יא. וכן להלן מט, כב, בן פורת, וברש"י שם: "בן חן...".

יב. שב דנחמתא אות ו דף נה. ד"ה עי"ל עפמ"ש.
 יג. דסבירא ליה דגם גבי יום הכיפורים שהוא בכרת ולא במיתת בית דין, מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין.
 יד. וכדמוכח בכמה דוכתי, והאריך בזה רבינו בבית האוצר ח"א כלל א אות א - ולהלן, ועיינ שו"ת בן
 פורת ח"א סימן ד דף יד: ד"ה והנני שב, והובא בפרשת לך עמוד ר הערה צג.

ואולם, כבר
 (דברי רש"י יומ
 העגל עדין היה כו'
 ע"ש טו). וצריך לומר
 לאחויי רחיה רק ד
 שמים, וכדאמר ר'
 אחיו צמיחת צית
 להיות דצאים גם
 אחר ומטעם אחר,
 לומר דיעקב דאג
 עליו חיוצ מיתה ח

**אנכי אערבנו
 אצריך והצגתי
 כל הימים (כג),**

"נידוי על
 איך למידין דין
 עיינ מכות (יא):",

טו. שהאריך בעיקר
 לגמרי ונעשו ישראל
 טז. בית האוצר ח"א
 יז. כדאיתא בירושלמי
 א אות ז ד"ה וע"ע
 ובעיקר הדבר האריך
 והובא קצתו להלן ב
 יח. נראה כוונת רבינו
 בהיתרו, או כיון דנתו
 דנחירה ואסור. וברא'
 המינין, או בית דין ע'
 המין מגזירת בית די
 פרשה לך עמוד קצח ובה
 הנ"ל, כתב: "בא לירי סג
 להסתפק אם מה שה
 מתן תורה לא היה ני
 יט. בית האוצר ח"א

מפרש נמי דטעמא דאסור להשתמש לאורה היינו משום ביזוי מצוה נראה מדבריו דמשמע ליה דאפילו תשמיש קדושה דלא שייך ביזוי מצוה נמי אסור כמו שהכריחו הפוסקים דאי ס"ד תשמיש לקדושה שרי לא הוי שרי להדליק בשמנים ופתילות בשבת אכתי ניחוש שמא יטה להשתמש בהן בדברי קדושה. אמנם לענ"ד אין זה מוכרח להקשות על שיטת הפוסקים דמתירין בתשמיש של קדושה דאיכא למימר דאפ"ה לא חיישינן שמא יטה דתשמיש של קדושה בחצר וברה"ר מילתא דלא שכיחא היא וכ"ש לקרות בספר דק"ל [יא, א] דאין קורין לאור הנר כנ"ל ודו"ק:

בגמרא תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וכיתו. נראה דמה שנשתנית מצוה זו משאר מצות שהן חובת הגוף שהיה חיוב על כל יחיד ויחיד דק"ל נמי מצוה בו יותר משלוחו אלא דשאני [הכא] שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע:

שם פליגי בה תרי אמוראי בו' עד מעלין בקודש ולא מורידין. ולכאורה אין אלו הטעמים מספיקין אלא לענין אי פוחת והולך עדיף או מוסיף והולך עדיף אבל אכתי בעיקר הדבר צריך טעם למה חילקו חכמים בין הפרקים ולא השוו מדותיהם שידליקו בכל הלילות בשוה או אחד אחד או שמנה שמנה. והנראה בזה דוודאי כן הוא מעיקר התקנא אלא דטעמא דמהדרין מן המהדרין דכיון שבכל יום ויום נתרבו פירסום הניסא וחיבת המקום ביותר לכך ראוי לעשות הידור מצוה לפי ערך פירסום הנס והחיבה⁷⁵ והיינו טעמא דמ"ד כנגד הימים היוצאין שהרי בלילה הראשונה לא נתפרסם הנס כי אם על אותו לילה בלבד כמ"ש בבית יוסף משא"כ בכל לילה בהתוסף הימים היה הנס יותר שהיה דולק והולך כל אותן הימים משו"ה ראוי להרכות בנרות כפי מספר אותן הימים. וטעמא דמ"ד פוחת והולך כנגד ימים הנכנסין היינו משום דודאי אם היה הנס ניכר בנרות המנורה היה ראוי להיות מוסיף והולך, אלא דלפי האמת לא כך היה, שהרי היה צריך להיטיב הנרות בכל יום ולהסיר השמן והפתילה ישנה וליתן שמן ופתילה חדשה לצורך מחר כדאיתא במנחות [פת, ב] דאפילו בנר שכבה ק"ל [שם] נידשן השמן ונידשן הפתילה. נמצא דלפי"ז שליקך הנס לא נעשה אלא בפך

שבליילה ראשונה לא הורק ממנו אלא חלק שמינית ומזה נתמלא כל נרות המנורה, וכיון שנשאר שבעה חלקים כאלה עדיין בפך היה ניכר ונרגש שיאריך זמן הנס עוד שבעה ימים משו"ה ראוי להדליק שמנה משא"כ בלילה שניה שכבר נחסרו שני חלקים וחסרון אינו ניכר כלל בפך אם נחסר ביום אחד או בשני ימים. אמנם לפי שנשאר עדיין ששה חלקים מלבד אותו הלילה משו"ה ראוי להדליק שבעה דרך כלל דמשום שהיה עיקר הנס בפך והפך בכל יום היה מתמעט והולך משו"ה ראוי לעשות הידור מצוה גם כן בענין זה דפוחת והולך. ולפי"ז יש לנו לומר דטעמא דמ"ד כנגד פרי החג נמי אין זה עיקר הטעם דמה ענין הדלקת הנרות שהוא משום פירסום הנס לפרי החג שהוא גזירות המקום אלא וודאי דטעמא דידיה נמי כדפרשישית לפי שהפך היה מתמעט והולך אלא דאכתי אין זה מספיק לעשות הידור מצוה בענין זה דפוחת והולך כיון דהלכה פסוקה בכל מקום דמעלין בקודש ולא מורידין משו"ה איצטריך להדורי הטעמא דפרי החג דאשכחן מיהו בשום דוכתא דפוחת והולך כ"ש הכא דשייך לעשות כן לפי ענין הנס דהיה מתמעט והולך כן נ"ל נכון:

שם מאי חנוכה דת"ר בו' ממאו כל השמנים שבהיכל בו' ולא מצאו אלא פח אחד ונעשה בו נס.⁷⁶ ולכאורה יש לתמוה⁷⁷ כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור⁷⁸ והיו יכולין להדליק בשמן טומאה, ובשלמא למ"ד דחוויה בצבור [ניחא] הכא שפיר קצת משא"כ למ"ד הותרה בצבור דאפילו הדורי לא מהדרין כדאיתא ביומא [ו, ב] וא"כ קשה טובא, תו קשיא לי דמכיון שטמאו כל השמנים לא נשאר אלא פך אחד מהיכן היה להם השמן למנחות בכל אותן הימים, ומתוך כך היה נראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי במנחות היה יכולין לעשות משמן טומאה מהאי טעמא גופא דק"ל טומאה הותרה בצבור משא"כ לענין שמן ומנורה אפשר דלא שייך לומר טומאה הותרה בצבור כיון דלאו עבודת מזבח היא וק"ל נמי [יומא כד, ב] הדלקה לאו עבודה היא א"כ לא הוי אלא כמכשירי מצוה שאינן דוחה את הטומאה. אלא דאי אפשר לומר כן משום דבתורת כהנים פרשת אמור [פרשתא יג הל' ז, יא, יב] דריש להדיא להעלות נר תמיד אפילו בשבת אפילו בטומאה,⁷⁹ וכך פסק הרמב"ם ז"ל [הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"י] להדיא ובלא"ה מסוגיות הש"ס נמי מוכרח כן

75. עי' קהלות יעקב סי' יז דיישב לפי"ז הא דכתבו התור"ה והמהדרין. דהמהדרין מן המהדרין לא נוהגים כהמהדרין דנר לכל אחד כיון שאם ינהגו כן לא יהא היכר לימים הנכנסים או היוצאים. דלכאורה מנין לתוס' כן דבעינן היכרא לימים הנכנסים או היוצאים דהא בפשטות הוא רק טעם לתקנה. אבל לפי"ד אתי שפיר דבאמת אין זה מטעמא דאמרינן בגמ' לביש ובי"ה אלא למדוהו מעיקר תקנת המהדרין מן המהדרין שיהיו מצווין בהדלקה מיוחדת בכל יום לא כלפניו ולא כלאחריו להורות שבכל יום נתרבה פירסום הנס וחיבת המקום. אמנם כתב דמביאור הגר"א שו"ע או"ח סי' תרע"א ס"ב ד"ה וי"א משמע דלמדו דין היכר מטעמא דגמ'. 76. וע"כ שלא היה יכולין להדליק בשמן אחר שחוץ להיכל או לעשות שמן חדש והיינו משום דכל ישראל היו טמאי מתים כמ"ש הבי" [או"ח ריש סי' תרע] להדיא [גליונות המחבר]. 77. נ"ב כבר האריכו בזה הרא"ם על הסוגיא והח"צ בתשובה סי' פ"ז והפר"ח ריש הלכות חנוכה ויעיין בבכור שור [ברוך טעם]. 78. עי' ספר מי נפתחו [פרפר י"ג] דהק' דהא ליתא דק"ל דחוויה היא בציבור ולא הותרה וכדכתב הרמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"טו. וראה שו"ת חכם צבי סי' פז. 79. ניחא לפמ"ש התו"כ לגבי טומאת הכהן ולא לגבי טומאת הסגן.

שאר הנאות אסירי ומשו"ה קאמר שפיר תלא תניא בדלא תניא דממ"נ הו"ל לאתווי או מברייתא דסיככה כהלכתא או מברייתא דשפך וכסה כנ"ל:

ועוד י"ל דמהך ברייתא לא פסיקא ליה לריב"ל דאסור להסתפק משום דאיכא לאוקמי כרבי יהודה דאית ליה מיגו דאיתקצאי לבין השמשות במוקצה מחמת איסור וא"כ ה"ה במוקצה מחמת מצוה משא"כ למאי דקי"ל [לקמן מה, ב] כרבי שמעון אפילו במוקצה מחמת איסור דחמיר לא אמרינן מיגו דאיתקצאי א"כ איכא למימר דכל שכן במוקצה מחמת מצוה לית ליה לרבי שמעון מיגו דאיתקצאי וכדמשמע לכאורה מהא דמתיר רבי שמעון לקמן בפרק כירה דף מ"ד [ע"א] ומ"ה מותר השמן שבנר אע"ג דהוי מוקצה מחמת מצוה ומחמת איסור וא"כ הו"א דרבי שמעון מתיר מסתפק מנוי סוכה ואע"ג דלקמן בפרק כירה [שם] ובביצה פרק המביא [ל, ב] מייתי הש"ס ברייתא דקתני ושויין שסוכת החג בחג שאסורה והאי ושויין היינו רבי שמעון, מ"מ איכא למימר דהיינו דוקא בעצי סוכה ממש דאסורין מדאורייתא משא"כ בנוי סוכה דלא מתסרו אלא משום מוקצה גרידא איכא למימר דלרבי שמעון שרי ומשו"ה הוצרך ריב"ל לאתווי מנר חנוכה דאסור להרצות מעות וע"כ היינו משום ביזוי מצוה וא"כ כ"ש דאסור להסתפק מנוי סוכה משום ביזוי מצוה, וכמו שכתבתי משמע להדיא מלשון הגמרא לקמן בפרק כירה דף מ"ה [ע"א] דאברייתא דסיככה כהלכתא מסיק הש"ס וקאמר וממאי דרבי שמעון היא כו' ע"ש. אבל (א) רב יוסף דקאמר מריה דאברהם [לא] היינו משום דפשיטא ליה טובא דהך ברייתא דסיככה כהלכתא מתוקמא אליבא דכו"ע אפילו לרבי שמעון והיינו משום ביזוי מצוה או כמסקנת הש"ס לקמן בפרק כירה [שם] וכמו שאבאר שם בעה"י ובפרק המביא דף ל' ע"ב הארכתי שם בחידושנו ע"ש ותמצא נחת ודו"ק היטב:

בתוספות בר"ה סוכה תניא משמע דטעמא דנוי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י כו' עכ"ל. הא דלא קשיא ליה הכא בדריב"ל גופיה דאמר הרי אמרו אסור להרצות דמשמע דנוי סוכה נמי לא מתסרו אלא משום ביזוי מצוה ובפרק כירה [מה, א] משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצאי אלא דבזה י"ל כדפרישית בסמוך דריב"ל בא לאסור בנוי סוכה אפילו שאר הנאות אע"ג דלא שייך בהו טעמא דמיגו דאיתקצאי משו"ה מייתי מנר חנוכה דאסור משום ביזוי מצוה וא"כ נוי סוכה נמי דכוותיה משא"כ הכא לר"י דאמר סוכה

שהרי אם לא היה דוחה את הטומאה לא היה דוחה ג"כ את השבת ובכל דוכתא משמע שמדליקין את המנורה אפילו בשבת.⁸⁰ ולפי"ז צ"ל דלענין מנחות לא הוצרך לנס דבקל היה יכולין למצוא שמן טהור לצורך מנחות כיון דלא בעינן שמן כתיב כדדרשינן [מנחות פו, א] להדיא כתיב למאור ולא כתיב למנחות ודוקא לענין מנורה דבעינן כתיב שהוא ע"י טורח גדול לא היה יכולין למצוא משום כך הוצרך לנס וא"כ הדרא קושיא קמייתא לדוכתא שהיו יכולין להדליק בשמן טמא כיון דטומאה הותרה בצבור כדפרישית, לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם כדאשכחן [אבות פ"ה מ"ה] שנעשה זה הנס תמיד שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד מלכות יון הרשעה שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל וגזרו כמה שמדיות ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות שהיא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשינן נמי [לקמן כב, ב] לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיה עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה כן נ"ל נכון.⁸¹

[כב, א]

בגמרא בעי מיניה מרב יהושע ב"ל מהו להסתפק מנוי סוכה כל ד' אמר ליה הרי [אמרו] אסור להרצות כו' אמר רב יוסף מריה דאברהם תלא תניא כו'. נ"ל דריב"ל גופיה אפילו אי הוי שמיע ליה הך ברייתא דסיככה כהלכתא אפ"ה ניחא ליה לאתווי מנר חנוכה דאי מברייתא לא הוי שמעינן אלא דאסור להסתפק מנוי סוכה כיון דבמסתפק איכא ביטול מצוה כמ"ש התוספות⁸² משא"כ שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה הו"א דשרי, משו"ה השיב ריב"ל לבעל האבעיא בדרך לא זו אף זו לא מיבעיה להסתפק מנוי סוכה דאסור אלא אפילו שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה נמי אסור כדאשכחן בנר חנוכה מעשים בכל יום דאסור להרצות מעות כנגדן אע"ג שאין בזה ביטול מצוה והיינו ע"כ משום ביזוי מצוה וה"ה לנוי סוכה, מיהו רב יוסף דמתמה ואמר מ"ה דאברהם היינו משום דכיון דנר חנוכה גופיה לא ידעינן אלא מדם כדמסיק ליה רב יוסף אבוהן דכולהו דם והיינו משום ביזוי מצוה וא"כ ממילא דהך ברייתא דסיככה כהלכתא נמי טעמא משום ביזוי מצוה והא דקתני אסור להסתפק אורחא דמילתא נקיט ולעולם אפילו

80. עי' מנחת חינוך מצוה צח. 81. עי' חבצלת השרון דיישב לפי"ד קי' המהרש"א בח"א חולין נה, א דכיון דהמנורה היתה טמאה א"כ נטמא השמן שבתוכה. דלהנ"ל לק"מ דאחר שכבר נתנו במנורה אף אם יטמא נעשה לחמה של מנורה דלא ירד משם לעולם דהא טומאה הותרה בציבור וכיון דנעשה לחמה של מנורה לא חל פסולו כלל מעיקרא והדליקו שפיר בשמן כשר וזהו חיבתן שלא נמצא פסול. 82. עי' תוד"ה אבוהון. ועי' קהלות יעקב סי' יח דדן בהאי דינא אי בניו סוכה איכא ביטול מצוה.

ספר ארץ צבי

אמרות שהורות, דברי מוסר וחסידות
על המועדים

מכת"י אשר השאיר אחריו
מרן רבינו הקדוש, גאון אדיר בנגלה ובנסתר
צ"ס"ע, רב פעלים מקבצאל

מוהר"ר אריה צבי פרומר הי"ד

אבד"ק קוז'נילוב
ראש ישיבת חכמי לובלין

חלק שני

מהדורה שלישית
נדפס פעיה"ק ירושלם תוכב"א
שנת תשס"ז

„שנכרת הענף מן השורש שהוא המקדש“ ואמרו חז“ל (ברכות ג.): „אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם“, — אך כרת גמור הוא שנכרת משורש העליון, דהיינו מעולם-הבא וגן עדן עליון שהיא ירושלים של מעלה. וגלות הוא כרת מהגן עדן התחתון והיא ירושלים של מטה. וכיון שיש ל“ו כריתות מגן-עדן של מעלה. ככה יש ל“ו אופני כריתות מירושלים של מטה. ונר חנוכה חוזר ומחבר את ישראל להמקדש ולירושלים של מטה, וחוזר ומקשר את כל ל“ו החוטי ששנכרתו באמצעות הגלות, ולעומתם יש ל“ו גרות חנוכה — והבן היטב.

(חנוכה, תרפ“ה)

מאי חנוכה? דתנו רבנן: ב”כ”ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון — — — לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה (שבת כ”א, ע”ב).

חנוכה נתקן להלל ולהודאה. ויש לבאר דבספר החינוך (מצוה כ”ה) כתב דכל שבחי השי”ת הם ענפי מצות: „אנכי ה’ אלוקיך“. והנה אחז”ל (כתובות ק”י, ע”ב) כי „כל הדר בחוצה-לארץ דומה כמי שאין לו אלוה“, — ואם-כן עיקר המצווה של: „אנכי ה’ אלוקיך“ היא בארץ-ישראל, וחנוכה הוא ענף מעבודות שבמקדש, כמש”כ ברמב”ן פר’ בהעלתך (במדבר ח’, ב’), ואם-כן הוא ענף מארץ-ישראל, דשורש קדושתו הוא בית-המקדש, ועל-כן אז המצווה גם-כן ענף של „אנכי ה’ אלוקיך“, שהוא להודות ולהלל.

(חנוכה, תרפ”ו)

7 ← אי’ בסה”ק דחנוכה הוא גמר הדין של ראש השנה ויום-הכפורים. וי”ל דעשרת-ימי-תשובה הם ימי דין ושמונת ימי סוכות הם ג”כ ימי דין (ובזה”ק אי’ דגמר הדין הוא בשמיני עצרת) והם יחד נגד י”ה ברכות ושמע-ישראל. וחנוכה היא נגד הברכה הי”ט שהיא שים שלום וכו’, כי בשים שלום יש שמונה תפילות נגד שמונת ימי חנוכה, ואלו הן: שלום, טובה, וברכה, חיים, חן, וחסד, ורחמים, ואור פניך. — ועיקר המבוקש ב„שים שלום“ הוא אור פניך, היינו שכל הבקשות והתפילות שהתפללו במשך כל הי”ה ברכות, שיושפע לנו כל זאת, במאור פנים, דהיינו בסבר פנים יפות, ולא בפנים זועפות ח”ו.

ולכן בחנוכה מצווה להאיר בנרות וזה רמז על מאור פנים. וביום-הכפורים וסוכות היה הדין מה להשפיע; ובחנוכה הדין כמה מאור פנים יהיה בהשפעות; ומנורה הוא רמז למאור פנים כמו שאחז”ל (שבת כ”ב, ע”ב) שהנר המערבי הוא עדות שהשכינה שורה בישראל, ונרמז דוקא במנורה, משום דאור המנורה פועל דמיוני למאור פנים. וכך גם כיום בנר-חנוכה אנו ממשיכים את ברכת „יאר ה’ פניו אליך“, ובברכת „שים שלום“: ברכנו אבינו באור פניך.

(חנוכה, תרפ”ו)

„וה’ עליהם יראה, ויצא כפרק הצו, וה’ אלהים בשופר יתקע, והלך בסערות תימן“ (זכריה ט’, י”ד).

פסוק זה, שהוא בזכריה (ט’, י”ד) אומרים אנו אותו בתפילת מוסף של ראש-השנה. רש”י פירשו במקום, בד”ה: „בסערות תימן“: „לסער את אנשי תימן, הם חיל אנטיוכוס...“, כלומר דקאי על חנוכה ועל הנצחון במלחמה עם היוונים.

וַיַּעֲמְדוּ לְפָנַי יוֹסֵף: שֵׁשׁ אָמוֹ וַיֵּרָא יוֹסֵף →
 אֶתְּם אֶת־בְּנֵי־מִיִן וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרַע עַל־
 בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבַּיְתָה
 וּטְבַח טְבַח וְהֵכֵן כִּי אֲתִי יֵאָכְלוּ
 הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ
 כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיֵּירָאוּ
 הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף
 וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁב
 בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבְאִים
 לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ

לְמַצְרַיִם וְקָמוּ קִדְּם יוֹסֵף: שֵׁשׁ וְחָזָא
 יוֹסֵף עֲמָהוֹן יָת בְּנֵי־מִיִן וַאֲמַר לְדִי
 מִמְּנָא עַל בֵּיתָה אֲעִיל יָת גְּבַרְיָא
 לְבֵיתָא וְנִכּוּס נִכְסְתָא וְאַתְקִין
 אֲרִי עֲמִי יִכְלִין גְּבַרְיָא בְּשִׁירוּתָא:
 יִי וְעַבְד גְּבַרְיָא כְּמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף
 וְאֲעִיל גְּבַרְיָא יָת גְּבַרְיָא לְבֵית
 יוֹסֵף: יִי וְדַחֲלִיו גְּבַרְיָא אֲרִי
 אֲתַעֲלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל
 עֶסֶק כְּסָפָא דְאֲתוּתֵב בְּמוֹעֲנָא
 בְּקִדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתְעַלִּין
 לְאֲתִרְבְּרָא עֲלָנָא וְלְאִסְתַּקְפָּא
 עֲלָנָא וְלְמִקְנֵי יָתְנָא לְעַבְדִּין

לקט בהיר

רש"י

כד) פי' חסר מהם הלמ"ד, וכן הוא צממה מקומות, כגון
 ויוסף עוד בלק שלוח שרים שהוא כמו לשלוח, או לא יאצה
 ה' שלוח לו שהוא כמו לשלוח, ומה שאמר הכתוב מקודם
 „ויאמר“ מושך אחר עמו, וכאלו אמר ויאמר וכו' הבא וכו'
 ויאמר לטבח טבח ויאמר להכן (רא"ם): כד) על משקל
 קרב שמע שלח קלח, או היל"ל טבח בלי נקודה חמת
 החי"ת על משקל זכור שקוד שמור (מ"ד), אבל על חיצת
 והכן אין לנו שום הכרע, אלא דבר הלמד מענינו הוא כמו
 וטבח שאלנו: כו) כוונת רבינו כאן ליישב האונקלוס
 שפירש ששירותא שפירושו בסעודה, ואמר שהאונקלוס נהג
 כמנהגו לפרש הענין ולא המיצה שפירושו חיצת להרים היא
 חצי היום שאז היום צוהר ביותר שהחמה עומדת בראש כל
 אדם, ובלשון ארמי נקרא טיהרא טוהר מלשון צוהר, אבל
 ענינו הוא שיאכלו את הסעודה הידועה הראשונה שהיא
 בצהריים, כי בצוקר טועמים דבר מה וצחצוח היום אוכלים
 הסעודה, ואז הוא ג"כ סעודת ת"מ, וכן לשון הלע"ז שמציא רש"י ז"ל דינו"ר או דינו"ר הוא סעודת הלהרים כידוע, ולא
 כמו שכתב הש"ס שדעת האונקלוס ורש"י שאכלו הסעודה דוקא בשחרית הסבי עיניך מנגדו, כי לא יתכן שרבותו ז"ל יחלקו
 על הסורה הק' שאמר בצהריים ואין זה שחרית בשום אופן (מ"ל): כז) מלשון ירא, כי אין ירא בלא יו"ד השורש ויו"ד
 השני לשימוש, משא"כ אם הוא לשון ראייה, אז בא ביו"ד אחד לשימוש אבל שורשו ראה ואין צו יו"ד: כח) ר"ל מאחר
 שפי' וייראו פחדו ורעדו וכנ"ל א"כ חיצת „כ"י שאחריו משמש בלשון דהא שהוא נחנית טעם למה פחדו כי הוצאו ואין דרך
 וכו' לכן ויאמרו פי' חשבו שהבאה זו הוא לתת אותם במשמר לכן ייראו ופחדו (רא"ם): כט) נריך להסיק זאת, לפי
 שהבאה לא שייך לתוך דבר מה, אבל אין זה חסרון שכבר אמר הוצאו בית יוסף, ועל זה קאי מה שאמר כאן מוצאים
 (רא"ם): ל) שאם היה אומר לגולל וליפול עלינו היה פירושו שהם אנשי יוסף יפלו עלינו בעלילה ובחוקה ויגוללו עלינו

דבר הניקה זיד* מתרגמינן ונסיב, ודבר הניקה
 בהכנסת דברים מתרגמינן ודבר: (עז) וטבח טבח
 והכן. כמו ולטבח טבח ולהכין^{כ"י}, ואין וטבח לשון
 לווי, שהיה לו לומר* וטבח^{כ"י}: בצהריים. זה
 מתורגם בשירותא שהוא לשון סעודה ראשונה^{כ"י}
 בלשון ארמי, ובלע"ז דח"ר, ויש הרבה בגמרא (תענית
 י"א) שזה לכלבא שירותיה, בלע אכולא שירותא (ברכות
 ל"ט), אבל כל תרגום של להרים (דברים כ"ח כ"ט)
 טיהרא: (יח) וייראו האנשים. כתוב הוא צני
 וידין^{כ"י}, ותרגומו ודחילו: כי הובאו בית יוסף.
 ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון צבית יוסף^{כ"י}
 כי אם צפונדקאות שבטיר: ויאמרו. * שאין זה אלא
 לאספס אל משמר: אנחנו מובאים. אל תוך הבית
 הזה^{כ"י}: להתגולל. להיות מתגלגלת עלינו^{כ"י} עלילת
 שנינו נוסחאות • מיד מתורגם. • שהיה ליקוד. • וייראו שאין.

עץ חיים היא למחזיקים בה

ספר

עצי חיים

על התורה

שני חלקים

חלק ראשון ע"ד אגדה - חלק שני ע"ד דרוש

אשר השאיר אחריו ברכה

ה"ה האדם הגדול בענקים, שושנת העמקים "צבי" תפארת ישראל
כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הגדול והקדוש, המפורסם בתורתו ובחכמתו בכל קצוי ארץ
בקש"ת מרן **חיים צבי מייטלבוים** זצוקללה"ה
האב"ד ור"מ דק"ק סיגוט יע"א והגליל

יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם הגה"ה מדויקת
בהוספת מראי מקומות ומפתחות

על ידי נכד המחבר

שלום אליעזר מייטלבוים

בלאאמו"ר הגה"ק אבדק"ק סאטמאר זצ"ל

בן מרן הגה"ק המחבר זצ"ל

ברוקלין, ניו יארק יצ"ו

שבט תשע"ח לפ"ק

יה שמרו את השבת, ואם כן מדוע רק יוסף זכה לזה שכן בנו יהיה מקריב בשבת יותר משאר השבטים.

ב) וגם למה בא הרמז אשר יוסף הכין ציור הששי מה לאכול בשבת, יותר הוא ליה למימר ששמר את השבת עצמו, דהא מטבח טבח והכין אינו מוכח רק שהכין בערב שבת, אבל לא ששמר את השבת, רק ממילא נשמע מזה שמירת שבת.

וגר'א על פי מ"ש לעיל (פ' וישב ד"ה א"י וישב יעקב) דהשבטים נחלקו עם יוסף בצלוגתא דר' ישמעאל ורבי שמעון בן יוחאי בצרכות (דף לה:), דהשבטים ס"ל כרבי ישמעאל ואספת דגנך (דברים יא יד), הנהג צהן מנהג דרך ארץ, ולכן הלכו לרעות את ארץ אציהם, כפירוש רש"י הלכו לרעות את עצמן, היינו שעסקו גם צמנהג דרך ארץ, ויוסף ס"ל כרבי שמעון בן יוחאי דסובר לא ימוש ספר התורה הזה מפידך (יהושע א ט), משמע דברים ככתבן, וצומן ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ועל כן היה יוסף תמיד עם אציו, וכל מה שלמד [יעקב] צדיק שם ועבר מסר לו, ולא עסק כלל בהלכות הליכות עולם הזה.

→ **והנה** איתא ברמ"א (או"ח סי' ר"ז) דבעלי צמים שאינם עוסקים בתורה כל ימי שבו, יעסקו יותר בשבת בתורה, ותלמידי חכמים אשר יעסקו בתורה כל ימי השבו, ימשיכו צעונג אכילה ושמיה, שהרי מתענגים בלימודים כל ימי השבו, עיי"ש.

→ **דלפי** זה י"ל דהמדרש לא בא ללמד שיוסף שמר את השבת יותר מהשבטים, דהא גם השבטים שמרו את השבת וקיימו כל התורה כמוהו, אלא שהמדרש ילמדנו דיוסף הכין יותר לאכול ולשתות בערב שבת כדי לאכול בשבת, יותר משאר השבטים כיון שהוא היה עוסק רק בתורה כל השבו. אבל השבטים, כיון דכל ימי השבו היו עוסקים גם צמנהג דרך ארץ, אם כן היה להם לעסוק יותר בשבת בתורה.

ויתבאר דברי הגמרא ראשונים למסרו נפשיהו אקדשת השם, ואם כן הם זוכים שיהיו נקראים משמו של הקב"ה, וכמו יוסף ויהודה שקידשו שם שמים היו נקראים משם הוי"ה ז"ה, ואם כן ממילא גם התנהגותם הוא משם הוי"ה ז"ה, ועל כן מתרחיש להו ניסא שהוא שלא כדרך הטבע, כיון שהתנהגותם הוא משם הוי"ה ז"ה שהוא מורה על נסים נגלים.

דלפי זה י"ל דהא דמותר להשתדל בדרך האנושי, היינו צדורות האחרונים ללא מתרחיש להו ניסא ומאין יבא עורם, לכן הותר להם לעשות פעולה בדרך הטבע, אבל קמאי דמתרחיש להו ניסא, יש להם לצטוח צה' ולא יצטח ורועם על פעולה חילווי. והנה ציוסף אשר נקרא משמו של הקב"ה, וכמו שנאמר ויהי ד' אמו, וראוי שתעשה לו נס שלא על פי טבע, לא היה לו לומר לשר המשקים כי אם זכרתי.

וד"ש המדרש אשר שם ד' מצטחו זה יוסף, היינו מה שנקרא משמו של הקב"ה, וצוה ה' מצטחו דייקא היינו מה שנקרא משמו יתברך, וזה היא מצטחו שיעשה לו נס כיון דמשם הזה נעשה נסים גלויים, ואם כן לא היה לו לומר לשר המשקים כי אם זכרתי, כיון שה' מצטחו. ולכן מפני שאמר יוסף לשר המשקים וכו', ניתוסף לו שמי שנים. אבל לאחר שאינו צמדרגה כל כך ציוסף, מותר להשתדל בדרך אנושי, רק ציוסף וכדומה, יש לו לצטוח הכל צה' שיעשה לו נסים נגלים.

*

76 **וטבח** טבח והבן. ובמדרש תנחומא (פ' נשא סי' כ"ח) אין והבן אלא שבת, שנאמר (שמות טו ה) ויהי ציור הששי והכינו וגו', א"ל הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה, חייך שכן בנך יהיה מקריב בשבת, שנאמר (צמדבר ז מת) ציור השביעי נשיא לבני אפרים. ויש לדקדק הא האבות כולם שמרו התורה, וצודאי גם שבטי

ויתבאר דברי המדרש אתה שמרת את השבת צוה שהכין טבח טבח על שבת יותר מהשבתים, אף על פי שגם הם שמרו את השבת צוה שעסקו יותר בצורה בשבת, אבל לא במדה זו להכין יותר על שבת בטבות טבח. לכן צדין שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבן ריקס, היינו אשר בן צנך יהא מקריב ציוס השבת, שנאמר ציוס השביעי נשיא לצני אפרים.

והנה בגמרא (ביצה דף כ:): לדברים ונדבות קריבין ציוס טוב ואפילו עולה, והוי לורך הדיוט שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבן ריקס, ועיי' בתוספות (לעיל שם דף יב. (ד"ה ה"ג רש"י)) [דבוק נמי איכא שמחת יו"ט]. ולפי זה י"ל דצדין יהא שיהא יוסף מקריב קרבנו ציוס השבת, דאם לא כן, מתבטל מענוגו בשבת, אם שלחן רבו ריקס ושלחנו מלא.

ויגש

ימנא אתו, לאותם אשר נטפלו עמו, ומלשון רש"י משמע נמי כן, שכחז כולם נתפסים, מוכח מזה דכולם שוין לעונשין כיון שהיו כולם בעצה אחת, אף על גב שלא נמנא רק אלל אחד, כיון שבהכרח אי אפשר שימנא הגניבה רק אלל אחד, או צוה או אלל האחר.

ויגש אליו יהודה וגו'. כבר תמנה המפורשים (ע"י אוה"מ סו"פ מקץ) בזיכוח הזה, דמתחלה אמר יהודה (לעיל מד ט"ו) אשר ימנא אתו ומת וגם אנתנו נהיה לאדוני לעבדים, ואחר כך חזר מזה יהודה ואמר דאשר הנמנא הגביע צידו גם כן לא יומת, רק שיהיו כולם לעבדים, וכאשר אמר יוסף דרק אשר נמנא הגביע צידו יהיה עבד, ויגש אליו יהודה לדבר קשות. ולמה, הא היו דברי יוסף לפי דבריו של עצמו לחסד גדול עוד יותר ממה שהוא בעצמו פסק עליו הדין.

וי"ל על פי דברי ר' יוסי דס"ל לחלק בין דיני נפשות לדיני ממונות, ופירש"י צדיני נפשות דכתיב (במדבר לה כג) והלילו העדה ומהדרינן אזכותא. ומשמע מזה דהיינו כיון דספק נפשות להקל, לכן לא מחייבין מיחה על פי העדים שנטפלו לפסול, אבל מצד עיקר הדין ס"ל לר' יוסי דנמנא אחד קרוב או פסול אין עדותן בטלה, ולכן צדיני ממונות אוקמינן אדינא.

ונראה על פי מה דאיתא במשנה (מכות דף ה:): בעדים אם נמנא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן בטלה, אמר ר' יוסי צמה דברים אמורים צדיני נפשות, אבל צדיני ממונות מתקיים העדות בשאר. וכתב הרא"ש שם (סי' י"א) בשם הרמב"ן דמה שאנו פוסלין בנמנא אחד מהן קרוב או פסול, היינו טעמא משום דנטפלו לפסולין הרי הם כמנוהו, עיי"ש.

וידבר זה י"ל בכהאי גוונא דאם אמרינן דהנטפל להפסול הרי היא כהפסול, צוה הוא החומר, או אמרינן דגם צדיני נפשות לא נפסל הכשר בשביל מה שנטפל עם הפסול. ועל כן מתחלה אמר יהודה דאפילו אם הדין נותן דמי אשר ימנא הגביע צידו יומת, עם כל זה אין השאר הנטפלים עם הגנב נידונים כמו הגנב עצמו למיתה, כי אם השאר ידונו כולם שיהא נידונים בעונש ללקות בממון שיהיו עבדים, דהיינו כיון שאין להם לשלם גניבתם יהא נמכרים עבור גניבתם, דהא גם בממון קיי"ל כרצנן ורבי שם, דאם נמנא אחד מהן פסול עדותן בטלה, אף על כל פנים אין לחייבם כולם

ובזה י"ל דמה שפירש"י לעיל (מד י) עה"פ גם עתה כדצריכס כן הוא, אף זו מן הדין שכלכס חייבים דבדר, עשרה שנמנא גניבה ציד אחד מהם, כולם נתפסים, עיי"ש. היינו נמי כיון שנטפלו עם הפסול, נידונים כמו הגנב עצמו.

והנה מה שאמר יהודה דמי אשר ימנא אתו ומת, והם יהיו לעבדים, דלכאורה מה נשתנה מי אשר

שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמזבוי, והעטם כי נר חנוכה יש בו סגולת שבת קודש וחוכים בו לנחלה צלי מלאים ואין לנו להתיירא מפחד חויב מגור מסביב, ועל זה מסמיך דורש, והצור ריק אין בו מים, מים אין בו אצל נחשים ועקרבים יש בו, ואם תאמר מה הללה היא זו להשליכו לצור של נחשים ועקרבים, אך מכיון שראובן ידע שיוסף הלדיק שומר שבת כהלכתו לעגו ולקדשו, על כן היה בטוח בנפשו שיזכה לנחלה צלי מלאים להגלל מכל רע, וחונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחללם.

כי צאם יהרגו את יוסף הלדיק לא יוכל להתקיים גם חנוכה, עכ"ד.

ובזה מבוחר צאר היעב מה שרמז בפסוק ועבד עבד והבן מ"ד נרות חנוכה, כי צעת הזאת כאשר הגיעו כל השבטים לארץ מלאים, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, וחזרו ונתאחדו כל שבטי יה ביחד עם יוסף הלדיק, מעתה שפיר יוכל להתעורר עליהם גם חנוכה בכוחו של יוסף, ולכן רמז כאן מ"ד נרות חנוכה.

ז

וטבוח עבד והבן (בראשית מג עז). בדרשות חתם סופר (עמוד סו) העתיק צעם שלטי הגבורים (על הגהות מרדכי פ"ג דשנת) אות ח' מטבח ותיבת והבן אותיות חנוכה, ויתר אותיות **וטבח טב** גימטריא ל"ז כמספר הנרות. וקשה מה ענין נרות חנוכה לכאן.

וגראה בהקדם דברי המדרש (צ"ר פל"ג ס"ד) ועבד עבד והבן, אין והבן אלא שבת, כמה דאית אמר (שמות עז ה) והיה ביום הששי והכינו, הדא אמרה ששומר יוסף את השבת עד שלא תנתן. ולכאורה קשה למה צא הרמז על שמירת שבת כמה שהבין יוסף ביום הששי לאכול בשבת, ויותר היה ראוי להשמיענו ששומר את השבת עלמנו.

וביאר אצמו"ר זללה"ה בעלי חיים (ה"צ פ' מקז) על פי מה דאיתא ברמ"א (או"ח סימן ר"ט) דצעלי צתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי שבע יעסקו יותר בשבת בתורה, ותלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל ימי השבוע, ימשיכו בעונג אכילה ושחיה, שהרי מתענגים בלימודם כל ימי השבוע. והנה יוסף הלדיק היה יושב תמיד אצל אביו ועוסק בתורה, וכל מה שלמד צבית שם ועבר מסר לו, ולזה משמיענו המדרש שיוסף

ובזה מיושב מה שדרש בשלטי הגבורים בפסוק ועבד עבד והבן רמז על מ"ד נרות חנוכה, שהרי פסוק זה נדרש במדרש על קדושת השבת כאמור למעלה, וכבר נתבאר שכל עלם גם חנוכה צא צכת קדושת השבת, בצחינת צרכו צנר, ואם כן שבת קודש ונרות חנוכה מישך שייכי אהדדי.

ז

וטבוח עבד והבן (בראשית מג עז). כתב בשלטי הגבורים (על הגהות מרדכי פ"ג דשנת) צרוצ השנים חל חנוכה צפרשת מקז, וקבלנו סימן בפסוק ועבד עבד והבן, הח' מטבח ותיבת והבן הם אותיות חנוכה, ואותיות **וטבח טבח** בגימטריא מ"ד כמנין הנרות עם השמשים. ויש להבין שייכות ענין חנוכה לכאן.

וי"ל על פי מה שכתבו בספרי הקודש (עין במגלה עמוקות פ' מקז) שגם חנוכה נמשך בכוחו של יוסף הלדיק, וסימנך **בולך** יון גימטריא **יוסף**, שכתב קדושתו הכניע קליפת מלך יון והמשיך הישועה, וזהו הגרמז בדברי הכתוב (בראשית לו כג) ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו ד"ס, רמז על מ"ד נרות חנוכה,

הבין לאכול או בשבת יותר מ עוסק בתורה שבטים היו נ להם לעסוק

והנה כתב צו (ב) צעו זאוק"ל, כי ל" מסכתות שצ" (פ' ויש) צפסו צניו כי צן זר זרעים קדשים מספרי הקודש שגם חנוכה נ וסימנך **בולך** קדושתו הכניי הישועה. ומעת הלדיק יושב הכין ופעל לו חשיכה צנס קדוש

ולפי זה שפ והבן י זה צא ללמדי ומשתה לכבוד שהיה יושב וע ובכת עסק י המשיך י

וטבוח עבד במדר והבן אלא שב ביום הששי או אחת שמרת שצן צנך יהיה

הכין לאכול ולשתות בערב שבת כדי לאכול בשבת יותר משאר שבועים, מפני שהוא היה עוסק בתורה כל השבוע, מה שאין כן שאר שבועים היו עוסקים גם בדרך ארץ, היה להם לעסוק יותר בשבת בתורה, עכ"ד.

והגה כתב צני יששכר (לחנכה מאמר ז אות יב) בשם הרה"ק רבי פינחס מקארין זוק"ל, כי ל"ו נרות חנוכה הם כנגד ל"ו מסכתות שבש"ס, עכ"ד. וכתב בצעל הטורים (פ' ושב) בפסוק וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, וזקנים נוטריקון זרעים קדשים גשים ישועות בועד. וידוע מספרי הקודש (עיין במגלה עמוקות פ' מקח) שם חנוכה נמשך זכותו של יוסף הלדיק, וסימנו מולך יון גימטריא יוסף, שכה קדושתו הכניע קליפת מלך יון והמשיך הישועה. ומעתה י"ל כי על ידי שהיה יוסף הלדיק יושב ושונה בל"ו מסכתות הש"ס, הכין ופעל לכל בית ישראל להאיר מתוך חשיכה זנס חנוכה, והמשיך מן השמים קדושת ל"ו נרות חנוכה.

ולפי זה שפיר נרמז בפסוק וטבה טבה והכן ל"ו נרות חנוכה, שהרי כתוב זה בא ללמדנו שיוסף הלדיק הכין מאלו ומשחה לכבוד שבת קודש, והעטס מפני שהיה יושב ועוסק בתורה בכל ימות השבוע, וזכה עסק התורה בל"ו מסכתות שבש"ס המשיך קדושת ל"ו נרות חנוכה.

ח

ושבוח טבה והכן (בראשית מג טו). איתא במדרש תנחומא (שא סכ"ח) אין והכן אלא שבת, שנאמר (שמות טו ה) והיה ציום הששי והכינו, אמר לו הקב"ה ליוסף אחת שמרת השבת עד שלא ניתנה, חייך שכן בך יהיה מקריב בשבת, שנאמר ציום

השביעי נשיא לבני אפרים. ציום השמיני נשיא לבני מנשה, ילמדינו רבינו, נר חנוכה שהותיר זה שמן ציום ראשון מהו להדליק זה בשני, כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר זה שמן ציום ראשון, מוסף עליו כל שהוא ומדליקו בשני וכו', לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינו מן התורה, אמר הקב"ה כל מה שגזרים עליכם תהיו מקיימים, שאף על דבריהם אני מסכים, תדע לך שהרי יעקב בשעה שצריך מנשה ואפרים כתוב (בראשית מה כ) וישם את אפרים לפני מנשה, וקיים הקב"ה גזירתו בקרבנות הנשיאים שהקריב אפרים תחילה. וראוי להבין קישור העניינים להדדי, גם ל"ב מפני מה שילם הקב"ה שכר על שמר יוסף את השבת רק לאפרים ולא למנשה.

ויבואר על פי מה שכתב הגאון מאסטרואולא זללה"ה באור תורה (לחנוכה אות ג) כי מבואר בסדר הדורות דנס חנוכה היה בשנת ג' אלפים תרכ"ב, ולפי חשבון המולדות חל בשנה ההוא כ"ה כסליו בשבת, עיי"ש בדבריו.

והגה אמרו חז"ל (פסיקה רבתי פ"ו) דמלאכת המשכן נגמר בכ"ה כסליו, אלא שזוה הקב"ה להמתין עד ראש חודש ניסן, אמר הקב"ה עלי לשלם לכסליו, ומה שילם לו חנוכה בית השמונאי. ומדברי האחרונים למדנו (עיין אליה רבה חר"ע סקי"ז) דלפי זה גם חנוכה הנשיאים שהקריבו י"ב ימים לחנוכה המזבח היה לריך להיות צימי חודש כסליו, וכיון ששילם הקב"ה לכסליו בחנוכה בית השמונאים, נמלא שנחשב ימים אלו כאילו היה זהם חנוכה המזבח במדבר על ידי הנשיאים, ולכן קורין זהם צפרשת הנשיאים, ומרבין קלת בסעודה לזכר חנוכה המזבח, עיי"ש.